

Čtení:

Žalm 22 (celý, čten respons.)

I. čtení: Kazatel 7, 15-22

II. čtení: Mt 5,10

Sestry a bratři, vážení přítomní, přátelé,

V prvním čtení jsme slyšeli Kazatelovu řeč, který ve dnech své marnosti spatřil Spravedlivého hynout a ničemného dlouho žít (*pro začátek zmiňuji, že by se měl Kazatel/ka číst vkuse a nerozparcelovat, uchází tak dynamika i pointa...teologické barbarství:*). Proč bys měl zemřít mimo svůj čas? Nebud' příliš spravedlivý, říká Kazatel. Naproti tomu jsme v druhém čtení vyslechli verš z Ježíšova kázání na hoře – „Blaze těm, kdo jsou pronásledováni pro spravedlnost, neboť jejich je království nebeské“.

Neslyšíme v těchto textech přinejmenším silné napětí? Na jedné straně mudroslovná řeč kazatelova, které rozumí každý, kdo má aspoň trošku oči k vidění, uši k slyšení a otevřené srdce kdykoli a kdekoli v dějinách lidského rodu. Kdo neviděl někdy bezpráví a opovržení konané právě na oněch spravedlivých? Kdo by stál o to zakusit jen desetinu jejich utrpení? „**Nebud' příliš spravedlivý ani nadmíru moudrý; proč by ses měl zničit? (cit. Kaz. V. 16+17?)**

(¹⁷Nebud' příliš svévolný a nebud' jako pomatenec; proč bys umíral, než vyprší tvůj čas?) Tedy proč trpět? Proč se nechat zadupat najisto silnějšími protivníky místo docela spokojeného žití v *impotentní?*, ale bezpečné loajalitě nebo kolaboraci s nimi? Marnost.. (*Jobs o své rakovině: „Nikdo nechce umřít, dokonce ani ten, kdo chce do nebe, nechce umřít“ ...zápas sama v sobě, s nemocí uvnitř*)

V kontrastu k tomu na straně druhé slyšíme dnes slova Ježíšova, jak je zachytilo evangelium podle Matouše, z kázání na hoře. Z promluvy, která se zdá - a bezesporu je - až absurdní perspektivou, kterou nelze naplnit, která se nedá žít pro svou radikalitu, pro svůj nesmlouvavý postoj, který(á) (ten postoj) po výrocích blahoslavenství přechází v naplnění Zákona – „slyšeli jste.., ale já pravím vám..“ a dále jakoby vymačká všechnu šťávu, která by snad mohla posloužit, jako dobré alibi, až k samotné dřeni, která se už netopí ve šťávě možných výmluv, která se ukazuje ve své nádheře a nahotě, ve své drsné a hořce udržitelné Podstatě.

Při bližším čtení věnujme pozornost, kdo ke komu mluví a co si může zástup (jak se říká..) z toho řečeného vlastně domů odnést. Našinec se může pokládat za blahoslaveného, za aspiranta pro království nebeské, jako boháč, kterému Ježíš odpověděl: „až to všechno dáš chudým, tak pak..“ – Mt 19, 21 – on se však rozesmutní, protože byl velmi bohatý (a jiná místa). Člověk sám sebe („kupodivu“) nespasí a nemůže soudit (*i když se tak chová-kam mizí pokorná reflexe?*). Velice rád se

přítom považuje za spravedlivého třeba už jen proto, že dává na charitu o stovku měsíčně víc než soused, nebo třeba proto, že navštěvuje sborové bohoslužby a akce častěji... Jedním z (jádra?) problému na tomto místě je, za co se my sami okázale považujeme a na základě jakého srovnání – vůči komu – si zasloužíme boží království víc než druhý. Je to přirozené. Každý uvažuje ve srovnávacím mechanismu a každý, ať chceme více či méně, v něm jsme naučení uvažovat. Definujeme, že je něčeho hodně právě proto, že víme, co je málo. Silnější je ten, kdo přemůže slabšího. Chytřejší je ten, kdo napíše lépe test. Zdravější je ten, kdo bere méně léků apod... Do takto naladěného publika (naladěného podle běžného schématu poznání, aby se vůbec člověk dovedl nějak orientovat ve svém životě) přichází Ježíšova řeč úplně jiného ladění. Neříká, kdo z nich bude konkrétně v božím království a kdo nikoli, neřekne kdo více a kdo méně. Není nám známa kvantitativní cifra. Neslyšíme nikde ani slovíčko *ale, kdyby, možná, za jakých okolností*. Neslyšíme výčet jmen ze zástupu, slyšíme něco jiného – slyšíme, o kom se generálně nepochybuje, že blahoslavenství dostál. Když prozatím nic víc, tak to, abychom si uvědomili, že právě ti snilkové a blázni, ty naivky, ti na okraji, ti opovrhovaní, totiž – chudí duchem, plačící, tiší, hladovějící a žíznící po spravedlnosti, milosrdní, čistého srdce, tvůrci pokoje, pronásledovaní pro spravedlnost – u každého z nich, je otisk světla Hospodinova. U každého z nich máme vědět, že je světlouškou, majáčkem v šedé zóně světa, u každého máme vědět, že jestli někdo do božího království, tak právě tito.

Představme si divadelní scénu podle dnešního pořadu čtení. V centru scény je hora, na které Ježíš promlouvá k zástupům a o kousek vedle za kamenem, blíže k publiku, stojí Kazatel, kterému přijdou taková slova marná, kterému publikum na rozdíl od slov Ježíšových přitakává a fandí už proto, že jim dost možná právě dnes v naší době (pozn.- postmodern. skepse, relativizace, podezíravost, nedůvěra) více rozumí. A v prostřední řadě publika, jako jediný ze sedících diváků, stojí žalmista a o pauzách spustí svým zvukným hlasem svou píseň stále znova a znova. Žalmista, který je na představení od premiéry do derniéry a pokaždé zpívá (dnes konkrétně nesmírně silnou píseň) a tím vzrušuje (ještě více) už tak dost plastickou scénu představení.

(Tak je tomu s Biblií – Písmem svatým. Bible – písmo Svaté – je bohatá členitá krajina - řečeno staršími legendami naší fakulty z učitelského sboru. Najdeme v ní výšiny i nížiny, moře i pouště, naději i zkázu, život i smrt. Ocitáme se v souboru mnoha tradic a generací s ohromným záběrem a zkušeností posbírané za více než tisíc let. Mnoho veršů je právem v napětí, mnoho míst si konkuruje nebo se mohou i přímo popírat - tak, jak je tomu s člověkem od počátku dodnes, s člověkem – jako jediným svědkem (zdá se?), který traduje – *tradere* – předává – svá svědectví ve víře člověku dalšímu.) ...Sestry a bratři, „Zbožná mysl má úžasnou schopnost nesrovnalosti v Biblii vytěsnit“, pravil jeden soudobý americký fundamentální kritik. Úkolem každého poctivého čtenáře a čtenářky Bible, v evangelické tradici naší fakulty obzvlášť, je neupozadovat a nezasťírat si vysoké napětí jednotlivých biblických svědectví mezi sebou, ale umět poctivě toto napětí držet a **v něm** nacházet oporu víry do našich životů a životů kolem nás.

- Dozajista se nacházíme v prostředí velmi dynamickém, troufnu si říci až „výbušném“. Po zvládnutí elementární roviny jazykové přichází zpravidla exegeze se všemi náležitostmi, které si soudobá kritika vědy považuje. To jsme teprve v základní rovině čtení v textu a pokračujeme dále. Nacházíme se v určité tradici, na určitém místě. Text vykládáme někomu (*nikoli nikomu*). Je třeba se konfrontovat s dogmatickou a filosofickou disciplínou a konečně homiletické theze nebo obecně theze t(h)eologické znovu „řemeslně“ proprat, abychom neskončili jako strýc František ze Saturnina anebo samozvaní vykladači bez špetky akademického přehledu, jejichž slovo vede k explozím, které nejsou žádoucí pro svou totální naivitu a zbytečnost (*až agresí*). Tím by mohlo být po akademické stránce hotovo. To by ale nebyla teologická fakulta, aby tu neběželo ještě o něco navíc – o nás samé. Řečeno slovy dalšího našeho profesora, „co mě k tomu (teologii) vede je především zájem nebo, chcete-li, bytostné přesvědčení, že to má smysl“. Toto bytostné přesvědčení, které už nenaměříme a pouhým akademickým řemeslem těžko zvládneme. Důvodem, proč jsme nyní právě zde v kapli a nikoli v posluchárně není láska k teologii jako disciplíně (která by nahoře „možná“ stačit mohla), ale je bytostné přesvědčení, že to má smysl.

A na tomto místě, abych se vrátil k dnešním čteným textům, se snad se svědky víry potkáváme. Co mají všichni aktéři té metafory se scénou společné, společné s přišedším publikem je **zájem**. Nikdo z nich nezůstal doma, nevěnoval se raději svým věcem, a že má jistě každý hodně co na práci, ale přišel. **Všichni přišli**. Přišel Ježíš a zástupy, přišel Kazatel, přišel i žalmista s diváky a divačkami. Oni všichni přišli. Spojuje je žízeň po Hospodinu, žízeň po poznání (*promýšlení-reflexe sebe sama*), spojuje je víra, spojuje je to, že **jim o něco jde!** Hlavní téma je: Pronásledování pro spravedlnost, - kde jsi Bože?, Utrpení a Boží království. Přicházíte na takovou hru? A (chtělo by se mi provokativně doplnit) v jaké roli byste chtěli nejraději přijít?

Je podivuhodné, jak rychle se lidé v dějinách vypořádali s těmi, kdo v pravdě svědčili. Jaká to „mrštná elegance“ – umět se spravedlivého rychle zbavit. Jakoby to byl nějaký bytostný kód, že ti, kdo bojují za pravdu, překáží, a musí pro ni trpět a umírat. Jsou to proroci, kacíři, osvoboditelé, učitelé, duchovní, rodiče a tisíce dalších, **o kterých nemáme ani ponětí!** Každý, kdo trošku prosvětlí onu šed, vzbudí u všech usedlých v šedi odpor. Někdy se zdá, že jsme na světlo až alergičtí. Modlíme se za něj, a když nám náhodou nějaký prorok se světelnou pochodní zkříží cestu, přibijeme ho na ten kříž. Kde stojí křesťan a křesťanka tváří v tvář utrpení ve světě? Kde stojí tváří v tvář spravedlivému?

Sestry a bratři, to jsou otázky, které pálí. Před chvílí jsem zmínil obraz divadla, jako scénu s rolími, jako scénu, kde všechny spojuje /když ne nic jiného tak/ to, **že mají zájem a že vůbec přišli**. Že jim na takové „hře“ záleží, že **jim o něco jde!** V našem všedním životě plníme mnoho rolí. Každý má nějaké zaměstnání, povolání, jsme dětmi a rodiči, těšíme, burcujeme, trestáme i odpouštíme. Pro všechny takové role, dané vnějšími okolnostmi i naší svobodnou touhou dělat právě tohle, pro všechny takové role hovoří bohatá biblická zvěst. Hovoří ke každému v jeho roli, **komu o něco jde!** Vraťme se ale k vyřčené otázce:

Kde stojí křesťan a křesťanka tváří v tvář utrpení spravedlivých ve světě? – odpověď leží v položené otázce – křesťan a křesťanka stojí právě v tom světě! To už není rétorická hra, není to jen divadlo o přidělených rolích, není to metafora, není to ani pohádka, jedná se o svět, v kterém máme dar být, reálná existenciální prožívaná skutečnost, před kterou nelze utíkat ani ji vytěsnit. Máme-li dar být v takovém světě, pak "**kéž my být**" s Hospodinem. Řekněme to ještě jinak – síla víry křesťana a křesťanky je právě v tom uvědomění, že o něco jde, **být s Bohem a být/zápasit o Boha**. Teologické systémy ani velké učené teorie nikdy nepojmou (ani si to nenárokují), v jakých rolích a za jakých okolností se máme rozhodovat pro to či ono a už vůbec nám těžko vysvětlí smysl utrpení kolem nás (*v kontextu naší existence*). Smysl v člověčím zápasu o Boha tváří v tvář utrpení nechce, abychom jej vykládali, **chce, abychom jej uskutečňovali** (jak píše Dietrich Bonhoeffer, jeden z nejvýznamnějších protestantských teologů, který takto silně a úžasně promlouvá do palčivé situace křesťana v nacistickém Německu a dosvědčuje to až do konce svého života, kdy je popraven (*pár dní před koncem války, jak příznačné:* (. A pokračuje – „Člověk se křesťanem nestává náboženským jednáním, ale účastí na Božím utrpení ve světském životě“). Věříme-li v Ježíše Krista a jeho mocný příběh, chceme-li následovat JK a jeho příběh, pak je na místě si přiznat, že takové počínání je velmi riskantní, nevede zdaleka růžovými zahradami a pompézními průvody, ale vede zápasem o Boha s námi a nás s Bohem proti protivenstvím a bezpráví třeba až na kříž. Bez podílu na utrpení je křesťanská víra redukována jen na vlastní alibi. **Přiznání se k Bohu, který trpí se světem, který trpí na kříži je přiznání se k sobě samému, k daru bytí člověka ve světě, k daru bytí pro naše bližní.**

Sestry a bratři, Bůh se vydává člověku víc, než nakolik jsme si kolikrát ochotni připustit. Dar stvoření, dar života a naší svobody nade vší pochybnost nevede rajskou zahradou, v které se první člověk Adam vesele a bezstarostně prochází, kde mu nic nehrozí, kde je všechno dáno a může si kdykoli „popovídat“ s Bohem. Zápas o život s Bohem a o Boha vede mnohdy trnitou cestou, lemovanou utrpením, kde si s Bohem nepopovídám, kde Bůh prostě *mlčí*.

Takový zápas nemusí být nutně ve velké aréně pro sto tisíc lidí. Mnoho zápasů se děje tiše, nenápadně, ani o nich nevíme a často jsou to ty nejdůležitější zápasy. Zapomenuté, nepovšimuté, nenápadné a přitom tak strašně (moc) důležité!

Díky Bohu, že je Písmo Sváté členitou krajinou. Nikde nikdy nikdo nesvědčí, že to tak musí být a platit generálně a díkybohu jsou i světlé chvíle radosti, lásky, díky a chval. Od kazatele neslyšíme, že je vždycky chybou být spravedlivým a o spravedlnost bojovat. Kazatelova slova, která jsou na první pohled protkána refrémem marnosti a zbytečnosti (*skutečně jen na první pohled*), nám tvoří tu správnou oponenturu vůči všem samozvaným spasitelům, vůči horlivým, a úplně hloupým nebo pomateným vůdcům, vůči všem, kdo má plnou pusou sladkých a lesklých vizí o pravdě a spravedlnosti a zná dokonalou a jednoduchou cestu k nim, ale v Pravdě je zcela vedle. Kolik takových dějiny znají, kolik takových známe, kolikrát to možná přepadá každého z nás!

- Mě, sestry a bratři, skutečně v tuto chvíli a v tomto kontextu nezajímá, kolik z nás je Barthiánů, kolik Tillichovců, kolik Hromádkovců, kolik Bonhoefferovců atd.. Nepálí mě otázky, které jsou příčinou akademických (*pokud jde jen o akademické argumenty, což z podstaty věci vlastně nejde úplně nikdy*) rozporů, ohraničených zdmi této budovy nebo ještě líp jen zdmi jedné posluchárny. V tuto chvíli mě především zajímá, kolik z nás může být antisemitů, kolik tu sedí homofobů a xenofobů. Kolik lidí zde mohou být přívrženci extrémistických stran, ale i kolik z nás je přesvědčeno o takové exkluzi Krista v křesťanství, která by vedla k nesnášenlivé a násilné mocenské („*misijní*“?) cestě. Tam, kde křesťan ubližuje, tam, kde decimuje slovně i fyzicky všechny „nevěřce“ – (pro jejich bytostný zájem) - muslimy jako židy, hinduisty a budhisty, filosofy humanismu i přesvědčené marxisty, tam, kde zavrhuje spravedlivé jako nespravedlivé, tam nikdo nepochopil smysl a úděl lidského ducha a jeho zápas o ideje a ideály, které opravdu mají stát za to. Pro nás křesťany a křesťanky to je pozvání k Ježíši Kristu, k pravému člověku, k pravému Adamovi a k následování takové oběti, která zápasí o božství v lidství, k následování takové oběti, která nám dává naději zápasu Boha o člověčenství.

Na oběti je božského mnohé, na kultu oběti není božského vůbec nic. Kde tedy stojíme tváří v tvář spravedlivému? Kéž aspoň v **pomoci, v něžném a v pevném doprovázení. Místo toho z něj ale radši v dějinách uděláme hrdinu, vystrojíme oslavy a svátky a tím pana obětavého a spravedlivého elegantně pošleme tam, kam patří – totiž kamkoli jinam (třeba do nebe), hlavně ne sem.**

Bratři a sestry. Sešli jsme se dnes a vyslechli různá svědectví různých rolí svědků ve víře. Ať k našim rolím patří umění rozpoznat, kdy je **cesta ke kříži marností a kdy nutností**. Kéž nás Hospodin provází a naše víra, láska i naděje (*etika?*) o jeho doprovázení svědčí. Amen

Daniel Knotek, 17.10. 2012 kaple ETF UK